

Antaget i kommunfullmäktige 2002-02-11, § 16, 2004-10-11, § 187 med ändring 2007-03-19, § 42, 2010-09-13, § 156, 2023-04-24, §14
Ändring i socialnämnden 2016-04-27, § 8, 2017-09-21, § 3
Ändring i vård- och omsorgsnämnden 2019-04-08, § 8 samt 2019-09-12, § 3

Riktlinjer för handläggning inom vård- och omsorgsnämnden för bistånd och förebyggande verksamhet

FÖRORD

Bistånd och förebyggande verksamhet arbetar på uppdrag av kommuninvånarna i Huddinge kommun. Deras behov ska alltid stå i fokus för vår verksamhet. Bistånd och förebyggande verksamhet står för en rättssäker handläggning och en god service i mötet med de enskilda och anhöriga. Målet för verksamheten är en mycket väl fungerande myndighetsutövning som präglas av rättssäkerhet och hög kvalitet. En rättssäker handläggning innebär att vi utreder och fattar beslut utifrån gällande lagstiftning, föreskrifter och rättspraxis. Vi dokumenterar det som ingår i vårt uppdrag och som är relevant utifrån bedömning och beslut. I samtliga fall görs en individuell bedömning av den enskildes individuella behov för att bedöma rätten till ansökt bistånd eller insats. Vi medarbetare ska alltid stå för en god service till Huddinge kommuns invånare. Det innebär att vi har ett respektfullt och professionellt bemötande i kontakter med den enskilde och anhöriga. Vår utgångspunkt ska alltid vara att alla människor har lika värde och rättigheter. Vi är tillgängliga när kommuninvånare söker oss och i möjligaste mån behjälpliga i att hänvisa frågor till rätt instans. Bistånd och förebyggande verksamhets ansvarsområde rör den enskildes behov utifrån en funktionsnedsättning och dess konsekvenser, men den enskildes liv är en helhet och ibland behövs stöd från flera områden samtidigt. Det kan handla om stöd med kompetens inom andra områden. I dessa situationer är vårt uppdrag att samverka och arbeta tillsammans med andra aktörer för den enskildes bästa.

RIKTLINJERNAS TILLÄMPNING

Riktlinjernas syfte är att vara en vägledning för biståndshandläggare i arbetet att utreda och bedöma behov. Det är viktigt att poängtera att riktlinjerna inte innebär någon inskränkning i den enskildes rätt att få en individuell prövning av sin ansökan. Varje beslut ska vara baserat på den enskildes behov.

Riktlinjerna syftar även till att ge en beskrivning av de insatser som finns att tillgå inom bistånd och förebyggande verksamhets ansvarsområde. Även i detta avseende innebär riktlinjerna inte någon inskränkning i den enskildes möjlighet att få sin ansökan prövad. Det är vidare inte möjligt att avslå en ansökan om bistånd enligt socialtjänstlagen med motiveringen att kommunen inte tillhandahåller den specifika ansökta insatsen.

Biståndshandläggare har delegation att fatta beslut om flertalet insatser, med vissa undantag, enligt aktuell delegationsordning för socialnämnden i Huddinge kommun.

De källor som riktlinjerna baseras på redovisas i kapitel 6. *Källhänvisning.*

Innehåll

Riktlinjer för handläggning inom vård- och omsorgsnämnden för bistånd och förebyggande verksamhet	1
FÖRORD	1
RIKTLINJERNAS TILLÄMPNING	1
1. Gemensamma utgångspunkter för handläggning	6
1.1 Förvaltningslagen (2017:900)	6
Allmänna krav	6
Rätt till tolk	6
Rätt till ombud	6
Partsinsyn	6
Kommunikation.....	6
Försenad handläggning	7
1.2 Överklagan	7
1.3 Barnperspektivet.....	8
Anmälningsskyldighet för ett barns skydd.....	8
Modell för samverkan kring barn och unga med funktionsnedsättningar och social problematik	9
1.4 Föräldraansvar och gemensamt hushåll	9
Föräldraansvar	9
Gemensamt hushåll	9
Föräldrars försörjningsskyldighet när barnet får vård i annat hem	9
1.5 Särskilt utsatta grupper.....	10
1.6 Uppsökande verksamhet	10
1.7 Information om anlitanande av tolk och finskt förvaltningsområde	10
2. Aktuell lagstiftning.....	11
2.1 Socialtjänstlagen (2001:453) (SoL)	11
Kvalitet.....	11
Bistandsformer	11
Aktualisering av ärende	12
Bistandsbedömning	12
Förenklad biståndshandläggning	12
Ansvarig kommun.....	13
Förhandsbesked enligt SoL	14
Begäran om överflyttning enligt SoL.....	14

2.2 Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).....	15
Aktualisering av ärende	15
Ansökan om insatser enligt LSS	15
Rätt till insatser	15
Ansvarig kommun.....	16
Förhandsbesked.....	16
2.3 Skälig levnadsnivå enligt SoL i förhållande till goda levnadsvillkor enligt LSS.....	16
Skälig levnadsnivå enligt SoL.....	16
Goda levnadsvillkor enligt LSS	16
3. Stöd och omsorg enligt SoL.....	18
3.1 Hjälpa i hemmet.....	18
Personlig omvårdnad.....	18
Serviceinsatser.....	18
Särskilda fall – personligt utformat stöd	18
3.2 Trygghetslarm	19
3.3 Boendestöd.....	19
Boendestöd för äldre personer	19
Boendestöd natt (Nattpatrull)	20
3.4 Ledsagning	20
Ledsagning för barn och ungdomar	20
3.5 Avlösning i hemmet.....	21
3.6 Kontaktperson	21
Kontaktperson för barn och ungdomar	21
Kontaktperson för äldre personer.....	21
Avgränsning	22
Personligt ombud	22
3.7 Korttids- eller växelboende	22
3.8 Korttidsvistelse för barn och ungdomar	22
3.9 Olika boendeformer.....	23
Vård- och omsorgsboende.....	23
Vård- och omsorgsboende med demensinriktning.....	23
Parboende.....	23
Hem för vård eller boende (HVB)	24
Särskilt boende för personer med psykisk funktionsnedsättning	24

Boendekedja.....	24
3.10 Dagverksamhet och daglig sysselsättning.....	25
Dagverksamhet för äldre personer	25
Dagverksamhet för personer med demenssjukdom.....	25
Träfflokaler för äldre.....	25
Daglig sysselsättning för personer med psykisk funktionsnedsättning	25
Träfflokaler för personer med psykisk funktionsnedsättning.....	26
3.11 Hemvårdsbidrag	26
3.12 Turbunden resa.....	27
Andra typer av resor.....	27
4. Stöd och service enligt LSS	29
4.1 Personkretsbedömning	29
Personkretsbedömning av små barn.....	31
Funktionsnedsättning orsakad av missbruk.....	31
Personer över 65 år	31
4.2 Personlig assistans.....	32
Kommunens basansvar.....	32
Assistansersättning	32
Förhöjt timbelopp.....	32
Tillfälligt utökade behov av personlig assistans	32
Sjukfrånvaro för assistenten	33
Assistansanordnarens skyldighet att tillhandahålla assistans.....	33
Personlig assistans under vistelse på sjukhus.....	33
Föräldrar med funktionsnedsättning.....	33
Hushållsgemenskap	33
65 års-gränsen	34
Omvårdnadsbidrag/merkostnadsersättning vid funktionsnedsättning hos barn eller vuxna - personlig assistans.....	34
4.3 Ledsagarservice	34
I gruppbostad.....	35
4.4 Kontaktperson	35
4.5 Avlösarservice	35
4.6 Korttidstillsyn för skolungdom över 13 år.....	36
4.7 Korttidsvistelse.....	36
Avgränsning rehabiliteringsresor	37

4.8 Daglig verksamhet	37
Avgränsning personkrets 1 § 3.....	37
4.9 Bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna	38
Bostad med särskild service för vuxna	38
Annan särskilt anpassad bostad.....	38
4.10 Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar	38
Boende i samband med skolgång.....	39
5. Övrig aktuell lagstiftning	40
5.1 Dokumentation	40
5.2 Sekretess.....	40
5.3. Företrädare för vuxna	40
5.4 Anmälan om god man eller förvaltare	41
5.5 Rapporteringsskyldighet enligt lex Sarah	41
Missförhållanden enligt lex Sarah - 14 kap. 3 § SoL och 24b § LSS	41
5.5 Anmälan till Försäkringskassan	42
6. Källhänvisning	43
Författningar.....	43
Förarbeten	43
Föreskrifter och internationella konventioner	43
Dokument som kompletterar riktlinjerna	44

1. Gemensamma utgångspunkter för handläggning

1.1 Förvaltningslagen (2017:900)

Förvaltningslagen (FL) sätter ramar för myndigheters skyldigheter och ärendehandläggning. Även SoL och LSS innehåller vissa bestämmelser, som särskilt reglerar ärendehandläggningen hos socialtjänsten.

Allmänna krav

Myndigheters serviceskyldighet regleras i 6-7 § FL, där det stadgas att myndigheter har en skyldighet att se till att kontakterna med enskilda blir enkla och smidiga. I serviceskyldigheten ingår att lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde så att den enskilde ska kunna ta till vara sina intressen. Frågor från enskilda ska besvaras så snart som möjligt. Myndigheter ska vidare ta emot besök, telefonsamtal, fax och e-postmeddelanden från enskilda och informera dem hur man kan komma i kontakt med myndigheten.

Det ställs även allmänna krav på handläggning av ärenden. Varje ärende, där någon enskild är part, ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts enligt 9 § FL.

Rätt till tolk

Myndigheter har en skyldighet anlita tolk om den enskilde inte behärskar svenska språket eller har en hörsel- eller talskada enligt 13 § FL. Myndigheter ska även göra handlingar tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Rätt till ombud

Den enskilde har möjlighet att anlita ett ombud enligt 14 § FL. Om den enskilde anlitar ett ombud har myndigheten möjlighet att begära att den enskilde personligen medverkar i handläggningen.

Ombudet ska kunna styrka sin behörighet genom en skriftlig eller muntlig fullmakt. Myndigheten har en möjlighet att förelägga den enskilde eller ombudet att inkomma med fullmakten om det behövs.

Partsinsyn

Rätten till partsinsyn regleras i 10 § FL. Den enskilde, d.v.s. parten i ärendet, har rätt att ta del av allt material som har tillförts ärendet. Rätten till partsinsyn är av avgörande vikt för att de enskilda ska kunna bevaka sina intressen.

Kommunikation

Myndigheter har en skyldighet att underrätta parten i ett ärende om allt material av betydelse för beslutet innan beslutet fattas enligt 25 § FL. Skyldigheten att kommunicera utredningar föreligger vid avslagsbeslut, såväl del- som helavslag. Bifallsbeslut behöver inte kommuniceras. Syftet med kommunikation är att den enskilde får tillfälle att inkomma med sina synpunkter på utredningen och t.ex. rätta till eventuella faktafel eller inkomma med nya intyg.

Myndigheten bestämmer om kommunikation ska ske muntligt eller skriftligt utifrån vad som bedöms vara ändamålsenligt i ärendet samt hur lång tid den enskilde har på sig att inkomma med sitt svar.

Försenad handläggning

Alla ärenden ska alltid handläggas skyndsamt. Om handläggningen av ett ärende väsentligen försenas ska myndigheten informera den enskilde om det och skälen till förseningen enligt 11 § FL. Vidare kan den enskilde begära att myndigheten avgör ärendet enligt 12 § FL när det har förflutit sex månader sedan ansökan inkom. Vid en sådan begäran ska myndigheten fatta ett slutligt beslut i ärendet eller avslå begäran genom särskilt beslut inom fyra veckor från den dag då begäran inkom. Beslutet att avslå en begäran om avgörande är överklagbart.

1.2 Överklagan

Enligt 16 kap. 3 § SoL får beslut enligt 4 kap. 1 § SoL överklagas till allmän förvaltningsdomstol med förvaltningsbesvär. Motsvarande bestämmelse återfinns i 27 § LSS, där det stadgas att beslut enligt 9 § LSS får överklagas.

En överklagan ska skickas till bistånd och förebyggande verksamhet. Överklagan måste vara skriftlig och ska inkomma inom tre veckor från och med det datum, då den enskilde tog emot beslutet.

När en överklagan har inkommit ska den, som har delegation pröva om ansökan inkommit i rätt tid 44 § FL. Om överklagan inkommer för sent, ska den avvisas genom beslut. Om överklagan inkommit i rätt tid, ska delegaten ta ställning till om det finns skäl att ompröva beslutet. Skäl för omprövning föreligger om beslutet är oriktigt på grund av att nya uppgifter inkommit i ärendet eller av någon annan anledning. Det förutsätts vidare att ändring av beslutet inte är till nackdel för den enskilde.

Överklagan skickas alltid vidare till Förvaltningsrätten i Stockholm oavsett om en omprövning har skett.

Förvaltningsrätten kan pröva både lagligheten och lämpligheten av det överklagade beslutet. Domstolen kan ändra det beslut som vård- och omsorgsnämnden har fattat och sätta ett nytt beslut i stället. Förvaltningsrätten kan även återförvisa ärendet till nämnden för prövning, vilket innebär att nämnden ska utreda den återförvisade frågan.

Bistånd som beslutas om enligt 4 kap. 2 § SoL kan däremot endast överklagas genom laglighetsprövning (så kallat kommunalbesvär). Bestämmelser om laglighetsprövning återfinns i 13 kap. kommunallagen. Nämndens policy är dock att om den enskilde inte är nöjd med beslut fattat enligt denna paragraf, har han eller hon alltid möjlighet att få sin ansökan prövad enligt 4 kap. 1 § SoL. Beslut att avslå en ansökan om bistånd enligt 4 kap 2 § SoL fattas därför enligt 4 kap 1 § SoL. Detta medför att den enskilde ges möjlighet att överklaga beslutet med förvaltningsbesvär.

1.3 Barnperspektivet

Vid handläggning som rör barn, ska barnets bästa särskilt beaktas enligt 1 kap. 2 § SoL och 6a § LSS. I FN:s barnkonvention artikel 3 anges att vid alla åtgärder som rör barn - oavsett om de vidtas av offentliga eller privata välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ - ska barnets bästa komma i främsta rummet. Barnet ska försäkras ett sådant skydd och omvårdnad som behövs för dess välfärd. Med barn avses varje människa under 18 år.

När en åtgärd rör ett barn, ska barnets inställning så långt det är möjligt klarläggas. Hänsyn ska tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad. Stödinsatserna till föräldrar måste också bedömas med utgångspunkt från barnets perspektiv. Hänsyn måste också alltid tas till vad som är bäst för barnet både vad gäller olika avlösningsformer och barnets möjlighet att få leva ett liv som andra barn. Det är viktigt att det finns ett barnperspektiv i handläggningen av ärenden som rör barn. Barnets önskemål och synpunkter ska inhämtas genom samtal med barnet och/eller dess vårdnadshavare. Viktigt är också att dokumentationen utformas så att barnet eller barnets vårdnadshavare kan förstå det som sägs eller skrivs (prop. 2004/05:39 s. 25). Barn med en funktionsnedsättning har i många fall behov av insatser från flera verksamheter, till exempel hälso- och sjukvård, skola och socialtjänst. Även anhöriga kan ha behov av ett mångfacetterat stöd.

Barnperspektivet och vuxenperspektiv går inte alltid hand i hand.

"Barnperspektivet står ibland i motsatsförhållande till ett vuxenperspektiv. Föräldrar och barn kan dock inte ses isolerade från varandra. Genom att de vuxna får bästa möjliga stöd av socialtjänsten tillgodoses också barnets intresse. Vid en intressekonflikt mellan barnet och de vuxna måste barnets intresse ha företräde." Socialtjänstlagen – en vägledning, Svenska kommunförbundet cirkulärnummer 2006:9.

I ärenden där barn är berörda – oavsett om det handlar om barn med funktionsnedsättning eller barn som har föräldrar med funktionsnedsättning – är det viktigt att i första hand finna stöd och lösningar i närmiljön och i det naturliga nätverk som finns runt de flesta familjer. Det är först när dessa stödformer och nätverk inte räcker till som socialtjänstens insatser bör komma i fråga. Ett stort mått av lyhörighet för familjens situation är viktigt.

Anmälningsskyldighet för ett barns skydd

Myndigheter, vars verksamhet berör barn är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd, enligt 14 kap. 1 § SoL. Denna skyldighet omfattar även anställda hos sådana myndigheter. Bistånd och förebyggande verksamhet gör i dessa fall en orosanmälan till Individ- och familjeomsorgen (IFO). Om barnet är bosatt i en annan kommun görs anmälan till socialnämnden i den kommunen.

Modell för samverkan kring barn och unga med funktionsnedsättningar och social problematik

För barn och unga med funktionsnedsättning och social problematik finns en rutin för samverkan mellan bistånd och förebyggande verksamhet och barn-, ungdom- och familjehemsenheterna inom IFO beskriven i dokumentet ”Modell för samverkan kring barn och unga med funktionsnedsättning och social problematik”.

1.4 Föräldransvar och gemensamt hushåll

Föräldransvar

Enligt 6 kap. 1 och 2 §§ föräldrabalken (FB) har barn rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Vårdnadshavaren ansvarar bland annat för att barnet får dessa behov tillgodosedda samt att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till dess ålder, utveckling och övriga omständigheter. Vårnaden om ett barn består till dess att barnet fyller 18 år. Normen för vad som kan anses vara föräldransvar utgörs av den omvårdnad en förälder ger barn i samma ålder utan funktionsnedsättning i en liknande situation. Det hjälpbehov och de insatser som går utöver detta utgör grunden för bedömning av stödinsatser. I 7 kap. 1 § FB framgår att föräldrars underhållsskyldighet upphör när barnet fyller 18 år. Går barnet i skolan vid denna tidpunkt eller återupptas skolgången innan barnet fyller 19 år, är föräldrarna dock intill dess barnet fyller 21 år underhållsskyldiga så länge skolgången pågår. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning.

Gemensamt hushåll

För vuxna personer som lever i hushållsgemenskap bör kunna beaktas att man vanligtvis ger varandra viss praktisk hjälp inom en familj. Några särskilda skäl att göra avsteg från denna bedömning, till exempel med hänsyn till kulturellt betingade traditioner, beaktas inte.

Det gemensamma ansvaret för makar finns beskrivet i 1 kap. 2 § äktenskapsbalken. Kortfattat innebär det att makar har ett gemensamt ansvar att vårda hem och barn, och i samråd verka för familjens bästa.

Ovanstående gäller även för

- sammanboende par
- person med funktionsnedsättning med hemmavarande barn över 18 år.

Principen om gemensamt hushåll och delat ansvar innebär inte ett ansvar för den andres personliga omvårdnad. Därför ska ingen hänsyn till övriga hushållsmedlemmar tas vid bedömning av omvårdnadsbehov.

Föräldrars försörjningsskyldighet när barnet får vård i annat hem

Enligt 8 kap.1 § 2 st. SoL har föräldrar skyldighet att i skälig utsträckning bidra till kommunens kostnader för barn som genom socialtjänstens försorg får vård i ett annat hem än det egna. Ersättnings storlek regleras i 6 kap. 2 §

socialtjänstförordningen. Detta gäller oavsett om beslut är fattat enligt SoL eller LSS.

Ersättningsskyldigheten inträder från och med den dag, då socialnämnden beslutar om barnets behov av boende till och med den dag, då insatsen avslutas, dock senast den månad, då barnet fyller 18 år.

1.5 Särskilt utsatta grupper

Bistånd och förebyggande verksamhets målgrupper är särskilt utsatta när det gäller våld i nära relationer. Socialtjänsten har enligt 5 kap. 11 § SoL ett särskilt ansvar när det gäller brottsoffer och den som är våldsutsatt i en nära relation. Bistånd och förebyggande verksamhets medarbetare ska besitta kompetens om våld i nära relationer och ställa frågor om våld utifrån FREDA – kortfrågor som tagits fram hos Socialstyrelsen. Personer med funktionsnedsättningar och äldre som utsätts för hot och våld ska särskilt uppmärksammas utifrån den situation de befinner sig i och en samverkan ska ske med socialnämndens enhet mot våld i nära relationer för att den enskilde ska erbjudas stöd och hjälp.

1.6 Uppsökande verksamhet

Bistånd och förebyggande verksamhet ansvarar för en uppsökande verksamhet enligt socialtjänstlagen för vuxna och äldre personer med psykisk ohälsa. Verksamheten arbetar uppsökande och motiverande för att den enskilde ska ta emot stöd och hjälp. I uppdraget ingår även samverkan med Arbete och försörjning och bostadsbolag i kommunen för att motverka hemlöshet hos målgruppen samt informera om socialtjänstens insatser till enskilda och samverkansparter.

1.7 Information om anlitande av tolk och finskt förvaltningsområde

När en person inte behärskar det svenska språket eller är allvarligt hörsel- eller talskadad ska en tolk anlitas. Det alltid säkerställas att den enskildes uppgifter och synpunkter kommer fram och att den enskilde kan tillgodogöra sig den information som lämnas.

Huddinge kommun ingår i förvaltningsområdet för finska enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Det innebär att enskilda har rätt att använda finska vid muntliga och skriftliga kontakter med bistånd och förebyggande verksamhet i enskilda ärenden och få ett muntligt eller skriftligt svar på samma språk. Den enskilde har också rätt att begära skriftlig översättning av beslut och motivering. Kommunen ska även erbjuda en väsentlig del av service och omvårdnad på finska.

2. Aktuell lagstiftning

Socialtjänstlagen (SoL) utgör basen inom all socialtjänst. För personer med varaktiga funktionsnedsättningar som innebär ett omfattande behov av stöd och service, finns dessutom möjligheten att få insatser genom lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

2.1 Socialtjänstlagen (2001:453) (SoL)

SoL har det grundläggande syftet att garantera att medborgare får sina behov av bistånd tillgodosedda (prop. 2000/01:80 s. 91). Socialtjänstens grundläggande principer handlar om helhetssyn, frivillighet, det förebyggande perspektivet och att den enskildes egna resurser ska tas tillvara. Individens delaktighet och egna ansvar ska beaktas. Socialtjänsten ska också präglas av frivillighet och självbestämmande, kontinuitet, flexibilitet, normalisering, närhet och valfrihet.

Kvalitet

Insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet enligt 3 kap. 3 § SoL. Detta krav gäller oavsett om det är kommunen själv eller en av kommunen godkänd utförare som utför de biståndsbedömda insatserna. Särskilda bestämmelser för personer med funktionsnedsättning och närstående till dem. Socialnämnden ska:

- verka för att människor med olika funktionsnedsättningar får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Nämnden ska också medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd enligt 5 kap. 7 § SoL.
- genom stöd och avlösning underlätta för dem, som vårdar närstående som är långvarigt sjuka eller personer som har en funktionsnedsättning. I kontakten med anhöriga ska anhörigas behov av stöd uppmärksammas och hjälp erbjudas enligt 5 kap. 10 § SoL.

Biståndsformer

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt, enligt 4 kap. 1 § SoL.

Begreppet livsföring i övrigt beskrivs i förarbeten till socialtjänstlagen (prop. 2000/01:80) omfatta de olika behov som den enskilde kan ha för att tillförsäkras en skälig levnadsnivå och som inte omfattas av försörjningsstöd. Livsföring i övrigt sammanfattar en lång rad olika behov av stöd och hjälp, vård och omsorg. Det bistånd som kan tillgodose behoven varierar utifrån såväl individuella förhållanden som tillgängliga resurser.

Bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL ska utformas så att det stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Nämnden har även möjlighet, men inte skyldighet, att bevilja bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL, utöver vad som anges i första paragrafen, om det finns skäl för det.

Aktualisering av ärende

Ett ärende kan aktualiseras hos socialnämnden genom en ansökan, anmälan eller på annat sätt enligt 11 kap. 1 § SoL.

Det finns inga formkrav för en ansökan om bistånd enligt SoL. En ansökan kan således vara skriftlig eller muntlig. Vid en muntlig ansökan är det dock av vikt att ansökan dokumenteras på ett betryggande sätt.

Om ett ärende aktualiseras genom en anmälan eller på annat sätt (exempelvis genom ett inskrivningsmeddelande från sluten hälso- och sjukvård) ska en ansökan inges av den enskilde eller legal företrädare för denne för att en utredning kan inledas. Om den enskilde inte önskar att ansöka om bistånd, fattas beslut om att inte inleda utredning enligt 11 kap. 1 § SoL.

Biståndsbedömning

Den enskilde har rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § när;

- ett behov av det ansökta biståndet föreligger
- behovet inte kan tillgodoses på annat sätt
- biståndet behövs för att den enskilde ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå

Rätten till bistånd gäller alla insatser som den enskilde behöver för sin försörjning och sin livsföring i övrigt för att uppnå en skälig levnadsnivå.

Förenklad biståndshandläggning

Enligt 4 kap. 2a § får kommunen erbjuda hemtjänstinsatser till äldre personer utan behovsbedömning.

I Huddinge kommun har de personer som har fyllt 75 år rätt till bistånd i form av:

-trygghetslarm

-hemtjänst i form av:

- städning 2 timmar 45 minuter per månad
- tvätt 2 timmar 45 minuter per månad
- inköp / ärende 2 timmar 30 minuter per månad

De personer som lever i en hushållsgemenskap och är över 75 år beviljas serviceinsatserna med varsin del. Om den enskilde vill ansöka om mer tid än vad

som kan beviljas inom ramen för förenklad biståndsbedömning ska en ansökan enligt 4 kap. 1 § upprättas.

När den enskilde erbjuds hemtjänst genom förenklad biståndshandläggning ska denne få information om möjligheten till delaktighet vid utförandet av insatserna, uppföljningen av beslutet och rätten att ansöka om bistånd enligt 4 kap. 1 §.

Ansvarig kommun

I frågor som avser ansvarig kommun enligt SoL används huvudsakligen tre olika begrepp;

- bosättningskommun – den kommun, där den enskilde anses vara bosatt
- vistelsekommun – den kommun, där den enskilde tillfälligt vistas i när hjälpbehov inträder
- folkbokföringskommun – den kommun, där den enskilde är folkbokförd

Rätten till bistånd gäller primärt den som är bosatt i kommunen.

Bosättningskommunen har det yttersta ansvaret för att den enskilde får den hjälp och det stöd som han eller hon behöver. Med bosättningskommun avses enligt 2 a kap. 3 § p.1 SoL den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt. Den kommunen är i de allra flesta fall också den kommun, där den enskilde är eller borde vara folkbokförd. I regel bör den enskilde vara folkbokförd på den adress där den enskilde har sin regelmässiga dygnsvila, enligt 6 § folkbokföringslagen. Bosättningskommun kan vidare vara den kommun till vilken den enskilde har sin starkaste anknytning, enligt 2a kap. 3 § p. 2 och 3 SoL.

I sådant fall bär den kommun, som den enskilde har sin starkaste anknytning till, ansvaret för det stöd och den hjälp som den enskilde är i behov av. Vid bedömningen av den enskildes anknytning till kommunen beaktas bland annat var den enskilde har sin regelmässiga dygnsvila, var den enskilde har sitt sociala nätverk och vilken uppfattningen den enskilde själv har om till vilken kommun han eller hon har sin starkaste anknytning (prop. 2010/11:49 s. 39-40).

Om den enskilde vistas i en annan kommun än bosättningskommunen när behovet av stöd uppstår, är *vistelsekommunen* ansvarig enbart för akuta insatser enligt 2 a kap. 2§ SoL. Vistelsekommunen ansvarar för akuta situationer som uppstår under vistelsen i kommunen. Vistelsekommunen är även ansvarig när det inte går att fastställa vilken kommun som är den enskildes bosättningskommun, enligt 2a kap. 1 § SoL. Vid behov är vistelsekommunen vidare skyldig att, på bosättningskommunens begäran, bistå i utredningen av den enskildes behov och verkställa bosättningskommunens beslut enligt 2 a kap. 6 § SoL.

Vistelsekommunen tar inte över ansvaret för den enskildes behov från bosättningskommunen. Det innebär att bosättningskommunen behåller ansvaret för den enskilde vid tillfällig vistelse i annan kommun för exempelvis studier eller semester. Bosättningskommunen behåller även ansvaret när den enskilde till följd av biståndsbeslut vistas i en annan kommun, exempelvis vid boende i en särskild boendeform enligt 2a kap. 4§ SoL.

Folkbokföringskommunen ansvarar för att tillgodose den enskildes behov av stöd och hjälp inför avslutning av kriminalvård på anstalt eller vård på sjukhus enligt 2a kap. 5 § SoL.

Det bör även förtydligas att det kommunala yttersta ansvaret att tillgodose den enskildes behov inte påverkar det ansvar som samtidigt ligger på andra huvudmän till exempel hälso- och sjukvården, enligt 2 kap 1 § SoL.

Förhandsbesked enligt SoL

Om den enskilde önskar att flytta till en annan kommun kan den enskilde ansöka om insatser i den kommunen enligt 2 a kap. 8 § SoL, om han eller hon:

- till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom har ett varaktigt behov av omfattande vård- och omsorgsinsatser som är nödvändiga att tillgodose för att den enskilde ska kunna bosätta sig i den andra kommunen

eller

- på grund av våld eller andra övergrepp behöver flytta till en annan kommun men inte kan göra det utan att de insatser som det finns behov av tillgodoses.

Bistånd och förebyggande verksamhet handlägger främst ansökningar om förhandsbesked från personer, som tillhör personkretsen i punkt 1. Det är emellertid viktigt att även ha kännedom om rättigheter för personkretsen i punkt 2.

Vid utredning om förhandsbesked ska först en bedömning göras om den enskilde omfattas av någon av personkretsarna i bestämmelsen. Om den enskilde omfattas av någon av personkretsarna, görs en sedvanlig biståndsbedömning om rätten till ansökt bistånd enligt 4 kap. 1 §. Ingen hänsyn ska då tas till om den enskildes behov redan är tillgodosedda i den andra kommunen.

För att ingå i personkretsen i punkt 1 ska den enskilde ha ett varaktigt behov av vård- och omsorgsinsatser som behöver ges dygnet runt för att tillgodose behov av personlig omsorg, omvårdnad och tillsyn. Det framgår av förarbetena till SoL (prop. 2010/11:49) att enskilda, som tillhör persongruppen i punkt 1, kan ansöka om förhandsbesked för biståndsformerna hemtjänst och särskilt boende (särskilda boendeformer).

Begäran om överflyttning enligt SoL

En kommun kan begära överflyttning av ett ärende till en annan kommun, om den enskilde har sin starkaste anknytning till den andra kommunen och det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt enligt 2 a kap. 10 § SoL.

Vid en sådan begäran ska kommunen, som mottagit begäran om överflyttning, meddela sin inställning utan dröjsmål. Om svaret inte lämnats inom en månad eller om de berörda kommunerna inte kommer överens, kan den kommun som

begärt överflyttning, ansöka om det hos Inspektionen för vård och omsorg (IVO), enligt 2 a kap. 11 § SoL.

2.2 Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

LSS är en rättighetslag med syfte att garantera personer med omfattande och varaktiga funktionshinder goda levnadsvillkor, att de får den hjälp de behöver i det dagliga livet samt att de kan påverka vilket stöd och vilken service de får. Målet är att den enskilde får möjlighet att leva som andra.

För personer, som omfattas av någon av lagens personkretsar, finns rätt till tio insatser av särskilt stöd och service. LSS är ett komplement till andra lagar och innebär inte någon inskränkning i de rättigheter som andra lagar ger.

Grunden för tillämpningen av LSS är respekt för den enskildes självbestämmande och integritet. Den enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över de insatser som ges. Kvalitet i verksamheten ska systematiskt säkras. Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor enligt 7 § LSS.

Aktualisering av ärende

Ett ärende enligt LSS aktualiseras genom en ansökan enligt 8 § LSS. Det är således inte möjligt att aktualisera ett ärende genom en anmälan.

Ansökan om insatser enligt LSS

Grundprincipen är att den enskilde själv ska ansöka om insatser enligt 8 § LSS. Om den enskilde är under 15 år eller uppenbart saknar förmåga att på egen hand ta ställning i frågan kan ansökan göras av:

- vårdnadshavare (för minderåriga),
- särskilt förordnad förmyndare (för minderåriga),
- god man eller förvaltare
- ombud, eller
- framtidsfullmaktshavare

För barn med två vårdnadshavare är det viktigt att säkerställa att båda vårdnadshavarna är överens om ansökan.

Det finns inga formkrav för en ansökan om insatser enligt LSS. En ansökan kan således vara skriftlig eller muntlig. Vid en muntlig ansökan är det dock av vikt att ansökan dokumenteras på ett betryggande sätt.

Rätt till insatser

Den enskilde har rätt till insatser enligt 7 § om;

- den enskilde omfattas av någon av personkretsarna i 1 §
- behov föreligger
- behovet faktiskt inte tillgodoses på annat sätt
- är i behov av en eller flera insatser som återfinns i 9 § för att tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Vid bedömning av behovet av insatsen och insatsens omfattning sker alltid en individuell prövning utifrån den sökandes situation, behov och önskemål. För att en ansökan om insats enligt 9 § ska kunna avslås krävs enligt 7 § att behov inte föreligger eller att behovet *faktiskt* är tillgodosett på annat sätt. Till exempel när ett behov, helt eller delvis, tillgodoses genom föräldrars ansvar enligt föräldrabalken. Vid bedömning av rätt till insatser ska jämförelse göras med den livsföring som anses normal för personer i samma ålder.

Ansvarig kommun

Kommunen ansvarar för de som är bosatta i kommunen enligt 16 § LSS. Enligt förarbetena till LSS (prop. 1992/93:159 s. 185) kan vid bedömningen av frågan om bosättning ledning hämtas från bestämmelser om folkbokföring. En person kan i regel anses vara bosatt i den kommun, där denne är eller borde vara folkbokförd enligt 6 § folkbokföringslagen. I regel bör den enskilde vara folkbokförd på den adress, där denne tillbringar sin regelmässiga dygnsvila.

Om den enskilde anses vara bosatt i en annan kommun än folkbokföringskommunen utifrån folkbokföringslagens bestämmelser, bär den andra kommunen ansvaret för insatser enligt LSS, enligt RÅ 1999 ref. 44.

Förhandsbesked

En person som omfattas av någon av LSS personkretsar och som vill flytta till Huddinge kommun har enligt 16 § LSS rätt att i förväg ansöka om förhandsbesked om rätten till insatser enligt 9 § LSS. En ansökan om förhandsbesked ska behandlas på samma villkor som om den enskilde redan var bosatt i kommunen.

2.3 Skälig levnadsnivå enligt SoL i förhållande till goda levnadsvillkor enligt LSS

Skälig levnadsnivå enligt SoL

Enligt SoL ska den enskilde genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Begreppet skälig levnadsnivå innebär inte bara en nivåbestämning, utan ger också uttryck för vilken form av insats som kan vara aktuell. Begreppet kan också ses som ett uttryck för vissa minimikrav på insatsen vad gäller kvaliteten för att tillgodose den enskildes behov.

I förarbeten till SoL (prop. 2000/01:80, s. 91) framhålls att det inte kan finnas en obegränsad frihet för den enskilde att själv välja tjänster oberoende av kostnad. Vid bedömning av vilken insats som kan komma ifråga måste därför en sammanvägning göras av olika omständigheter såsom den önskade insatsens lämplighet som sådan, kostnaderna för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål.

Goda levnadsvillkor enligt LSS

Genom insatserna i LSS ska den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor. Det handlar till exempel om att insatserna ska vara varaktiga (så länge behov föreligger), samordnade, anpassade till individuella behov (inte ses isolerade från

varandra) och stärka den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv. Begreppet innebär i förhållande till skälig levnadsnivå en kvalitetshöjning för den enskilde.

Om den enskilde tillhör någon av LSS personkretsar, ska en ansökan om en insats som regleras i LSS bedömas i första hand enligt LSS och inte enligt SoL (prop. 1992/93:159 s. 49). Detta gäller således om ansökan är ospecificerad avseende lagrum.

3. Stöd och omsorg enligt SoL

3.1 Hjälp i hemmet

Lagrum: 3 kap. 6 § och 4 kap. 1 § SoL

De insatser som ryms inom begreppet hjälp i hemmet syftar till att underlätta den dagliga livsföringen i den egna bostaden och därigenom underlätta kvarboende. Hjälp i hemmet kan ges i form av serviceinsatser och eller personlig omvårdnad. Insatserna kan utföras av kommunens hemtjänstpersonal eller av annan av kommunen godkänd utförare. (Se även 4.11 Hemvårdsbidrag)

Personlig omvårdnad

Ges för att tillgodose fysiska, psykiska och sociala behov. Till exempel för att kunna:

- äta och dricka
- klä sig
- sköta personlig hygien
- förflytta sig
- trygghet (tillsyn, uppringning etc.).

Serviceinsatser

Praktisk hjälp med hemmets skötsel, till exempel:

- tvätt
- städ
- inköp/ärenden
- måltid
- promenad
- måltidsdistribution

Hjälp i hemmet kan ges alla tider på dygnet veckans alla dagar utifrån den enskildes behov.

Särskilda fall – personligt utformat stöd

I vissa fall kan ett bistånd om hjälp i hemmet vara svårt att verkställa med insatser från hemtjänsten eller genom hemvårdsbidrag. Det kan vara vid mycket stora omfattande hjälpbehov där speciella uttalade skäl föreligger. Beslut om hjälp i hemmet kan då verkställas i form av personligt utformat stöd.

Insatsen hjälp i hemmets omfattning ska bedömas utifrån den enskildes behov men även utifrån övriga insatser och med hänsyn till vad som i det enskilda fallet kan betraktas som skälig levnadsnivå.

Beslut

Beslut om hjälp i hemmet fattas enligt 4 kap 1 § SoL som bistånd för livsföring i övrigt.

3.2 Trygghetslarm

Lagrum: 3 kap. 6 § och 4 kap. 1 § SoL

För att en person med funktionsnedsättning ska kunna känna trygghet och säkerhet i den egna bostaden under dygnets alla timmar kan trygghetslarm beviljas. En förutsättning är att personen har förmåga att hantera larmet och kan tillgodogöra sig de instruktioner som hör till larmhanteringen.

Att understryka är att trygghetslarmet inte är ett servicelarm som kan användas för att be om enklare tjänster, utan ska endast användas vid mer akuta situationer.

Beslut

Beslut om trygghetslarm fattas enligt 4 kap. 1 § SoL som ett bistånd för livsföring i övrigt.

3.3 Boendestöd

Lagrum: 3 kap. 6 § och 4 kap. 1 § SoL

För personer som bor i eget boende ges vanligen stöd genom insatser från hemtjänsten. För vissa målgrupper är, på grund av funktionsnedsättningens karaktär, hemtjänstens insatser inte ändamålsenliga. Boendestöd finns för två målgrupper: dels personer med psykiska funktionsnedsättningar, dels personer som tillhör personkretsarna 1 § 1 eller 1 § 2 enligt LSS.

Boendestöd är en stödform riktad till personer som på grund av en funktionsnedsättning behöver långvarigt stöd i vardagen, hjälp att träna sociala färdigheter för att motverka isolering och passivitet, eller på annat sätt få hjälp att stärka sina resurser. Syftet med insatsen är att underlätta den dagliga livsföringen i det egna hemmet och bygger på att insatserna utförs tillsammans med den enskilde. Syftet med stödformen är att på sikt öka den enskildes funktionsförmåga och därmed också bidra till ökad självständighet och möjlighet att fortsätta bo i egen bostad. Stödet handlar ofta om att motivera, ge stöd, ledsagning och social träning.

Boendestödets omfattning ska bedömas utifrån den enskildes behov men även utifrån övriga insatser och med hänsyn till vad som i det enskilda fallet kan betraktas som skälig levnadsnivå.

Boendestöd för äldre personer

Inom äldreomsorgen beviljas boendestöd utifrån att den enskilde på grund av sin funktionsnedsättning har behov av denna stödform. Insatsen vänder sig främst till personer som har haft boendestöd innan de har fyllt 65 år.

Boendestöd natt (Nattpatrull)

Boendestöd natt kan beviljas enskilda inom socialpsykiatrin som är i behov av socialt stöd under kvällar och nätter. Nattpatrullen finns tillgänglig via telefon och gör hembesök vid behov. Stöd kan även ges i strukturerad form vid en viss given tidpunkt vid behov.

Beslut

Beslut om boendestöd fattas enligt 4 kap. 1 § SoL som bistånd för livsföring i övrigt.

3.4 Ledsagning

Lagrum: 3 kap. 6 § och 4 kap. 1 § SoL

Ledsagning kan beviljas i syfte att bistå personer som på grund av en funktionsnedsättning har svårigheter att själva klara att förflytta sig till och från aktiviteter utanför bostaden. Ledsagning kan även beviljas under aktiviteten. En förutsättning för insatsen är således att det finns en speciell aktivitet, till exempel en kultur- eller fritidsaktivitet. Insatsen kan ges alla dagar i veckan.

Ledsagning beviljas i första hand för återkommande aktiviteter i närområdet. Insatsen beviljas ungdomar (13 – 17 år) och vuxna (18 år –) med eget boende. Om det finns särskilda skäl kan ledsagarservice beviljas till barn yngre än 13 år.

För att en person med synskada ska kunna tillförsäkras en skälig levnadsnivå bör ledsagaren ha en speciell kompetens för att utföra ledsagning. Ledsagning kan då beviljas även till inköp av dagligvaror och dylikt i närmiljön.

Ledsagning ska vara individuellt utformad och ha karaktären av personlig service. Omvårdnad och/eller medicinska insatser ingår inte i ledsagningen.

Ledsagning beviljas normalt inte för sådant som man bistår varandra med i en familj, till exempel inköp av dagligvaror, post- och bankärenden.

Ledsagning till och från sjukvårdsinrättningar kan beviljas undantagsvis. Vanligen tillgodoses behovet genom den service, som färdtjänsten och/eller aktuell sjukvårdsinrättning tillhandahåller. Ledsagning kan vidare beviljas vid resor med riksfärdtjänst vid behov.

Ledsagningens omfattning ska dels bedömas utifrån den enskildes behov, dels utifrån övriga insatser med hänsyn till vad som i det enskilda fallet kan betraktas som skälig levnadsnivå.

Ledsagning för barn och ungdomar

För ungdomar (13 – 17 år) bedöms behovet av ledsagning utifrån vad som kan betraktas som normalt för en ungdom i motsvarande ålder. Hänsyn ska tas till den enskildes behov av att emellanåt göra saker tillsammans med annan vuxen än ens föräldrar, syskon eller andra anhöriga. Vid bedömning av behovet av ledsagning för barn och unga ska hänsyn tas till vad som är att betrakta som barnets bästa.

Beslut

Beslut om insatsen ledsagning fattas med stöd av 4 kap. 1 § SoL som ett bistånd för livsföring i övrigt. I bedömningen bör anges för vilka planerade aktiviteter som ledsagning avses.

3.5 Avlösning i hemmet

Lagrum: 5 kap 10 § och 4 kap. 1 § SoL

Enligt 5 kap. 10 § SoL bör kommunen genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående som är långvarigt sjuka eller personer med funktionsnedsättning. Syftet med biståndsformen avlösning i hemmet är att närstående som vårdar en anhörig ska få avlastning.

Avlösningen ges i eller i nära anslutning till hemmet. Avlösning i hemmet för närstående till en vuxen person kan utföras alla dagar i veckan under dag - och kvällstid. Finns behov av avlösning även nattetid, kan istället korttidsboende/växelboende beviljas. Avlösning i hemmet för närstående till barn kan utföras alla dagar i veckan, alla tider på dygnet.

Avlösningens omfattning ska dels bedömas utifrån behov men också utifrån övrigt bistånd och med hänsyn till vad som i det enskilda fallet kan betraktas som skälig levnadsnivå. Vid bedömning för barn och unga ska hänsyn tas till vad som är att betrakta som barnets bästa.

Beslut

Beslut om avlösning i hemmet fattas enligt 4 kap. 1 § SoL som ett bistånd för livsföring i övrigt.

3.6 Kontaktperson

Lagrum: 3 kap. 6 § och 4 kap. 1 § SoL

Syftet med biståndsformen kontaktperson är att underlätta för den enskilde att bryta social isolering och att uppnå ett mer självständigt liv i samhället. Verksamheten bygger på frivillig medverkan av icke-professionella personer med socialt engagemang och en vilja att göra en insats.

Genom insatsen erbjuds den enskilde en medmänsklig kontakt, en förebild i vardagslivet och möjlighet att bryta isolering. Kontaktperson enligt SoL ersätter inte professionella behandlingsinsatser eller andra insatser, till exempel hemtjänst.

Kontaktperson för barn och ungdomar

Insatsen kan beviljas till ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning oavsett boendeform. Biståndsformens omfattning ska dels bedömas utifrån behov men också utifrån övrigt bistånd och med hänsyn till vad som i det enskilda fallet kan betraktas som skälig levnadsnivå.

Kontaktperson för äldre personer

Inom äldreomsorgen beviljas kontaktperson utifrån att den enskilde på grund av sin funktionsnedsättning har behov av denna stödform. Enbart det faktum att en

person är socialt isolerad medför inte rätt till biståndet. Insatsen vänder sig främst till personer som har haft kontaktperson innan de har fyllt 65 år.

Avgränsning

Insatsen kontaktperson beviljas även som en insats inom IFO, som en form av socialt stöd, vanligen till barnfamiljer. Det finns även en form av kvalificerade kontaktpersoner som sätts in i mycket komplicerade ärenden där det ofta finns en komplex social situation med till exempel missbruk och kriminalitet. Dessa kontaktpersoner rekryteras och arvoderas i särskild ordning.

Beslut

Beslut om insatsen kontaktperson fattas enligt 4 kap § 1 SoL som ett bistånd för livsföring i övrigt.

Personligt ombud

En person som har en psykisk funktionsnedsättning kan få stöd av personligt ombud. Ett personligt ombud kan företräda och hjälpa till med att samordna samhällets insatser. Hjälpen, som den enskilde söker själv hos de personliga ombuden, är frivillig och föregås inte av utredning.

3.7 Korttids- eller växelboende

Lagrum: 3 kap. 6 § och 4 kap. 1 § SoL

Med korttids- eller växelboende enligt SoL avses ett tillfälligt boende i särskild boendeform som är förenat med omvårdnad. Korttids- eller växelboende beviljas endast till den som bor i eget ordinärt boende.

För vuxna ska insatsen korttidsboende alltid övervägas som ett komplement till andra insatser för att möjliggöra kvarboende. Hur lång period korttidsboende ska medges avgörs från fall till fall utifrån individuella behov.

Med växelboende avses ett tillfälligt boende i särskild boendeform som är förenat med omvårdnad och som innebär regelbundna perioder växelvis i det egna boendet och i det särskilda boendet. En förutsättning för växelboende är ett avlösningsbehov hos närstående. Vid korttids- eller växelboende enligt SoL ingår omvårdnad och viss hälso- och sjukvård.

Biståndets omfattning ska dels bedömas utifrån behov men också utifrån övriga insatser och med hänsyn till vad som i det enskilda fallet kan betraktas som en skälig levnadsnivå.

Beslut

Beslut om korttidsboende eller växelboende fattas enligt 4 kap. 1 § SoL som ett bistånd för livsföring i övrigt.

3.8 Korttidsvistelse för barn och ungdomar

Lagrum: 4 kap. 1 § SoL

Barn och ungdomar med funktionsnedsättning, som inte ingår i någon av personkretsarna i LSS, kan beviljas korttidsvistelse i form av korttidsfamilj, korttidshem eller lägervistelse. Biståndsformen förutsätter att barnets

vårdnadshavare och/eller syskon är i behov av avlösning och/eller att den enskilde har behov av miljöombyte och rekreation. Avlastningsbehovet ska vidare härröra ur barnets funktionsnedsättning och de extra behov av hjälp och tillsyn som barnet behöver i jämförelse med andra jämnåriga barn utan funktionsnedsättningar.

Korttidsvistelsens omfattning ska dels bedömas utifrån behov men även utifrån övrigt bistånd och med hänsyn till vad som i det enskilda fallet kan betraktas som en skälig levnadsnivå.

Beslut

Beslut om korttidsvistelse fattas enligt 4 kap. 1 § SoL som ett bistånd för livsföring i övrigt.

3.9 Olika boendeformer

Lagrum: SoL 5 kap. 7 §, 4 kap. 1 §

Bostaden är för de flesta den plattform från vilken man skapar relationer med andra människor och deltar i samhällslivet. I de fall en person med funktionsnedsättning trots omfattande stöd inte klarar ett eget ordinärt boende kan en särskild boendeform vara aktuell. Med omfattande stöd avses vanligen behov av kontinuerliga omsorgsinsatser hela dygnet.

I särskilda boendeformer har kommunen ansvar för viss hälso- och sjukvård.

Avgörande för den enskildes rätt till särskilt boende är behovet av den omsorg och service som finns tillgänglig i denna typ av boendeform. Om den enskilde har önskemål om ett visst boende ska detta så långt det är möjligt beaktas. Det är dock viktigt att understryka att det inte förekommer något kösystem till särskilda boendeformer. Har den enskilde behov av denna omsorgsform ska detta tillgodoseas omgående, det vill säga tillgänglig plats i särskilt boende ska erbjudas.

Beslutat bistånd ska verkställas inom rimlig tid. Vad som är rimlig tid finns inte specificerat, men Riksdagens ombudsmän (JO) har i beslut (Dnr 2577-2000) uttalat att rimlig tid inte bör överstiga tre månader.

Vård- och omsorgsboende

Biståndsformen innebär ett boende med heldygnsomsorg som erbjuder service och omvårdnad för personer med stora behov av vård och omsorg dygnet runt.

Vård- och omsorgsboende med demensinriktning

För att ha rätt till denna biståndsform krävs att personen har en utredd och diagnostiserad demenssjukdom eller demensliknande tillstånd.

Beslut

Beslut om vård- och omsorgsboende fattas enligt 4 kap. 1 § SoL som ett bistånd för livsföring i övrigt.

Parboende

För den äldre som har beviljats eller beviljas boende i en särskild boendeform ingår det i en skälig levnadsnivå att kunna fortsätta att sammanbo med sin make, maka eller sambo oavsett om den medflyttande maken, maken eller sambon har

behov av att bo i ett sådant boende. Detta ska gälla under förutsättning att paret dessförinnan varaktigt har sammanbott eller om den ena parten redan bor i ett särskilt boende, att paret dessförinnan varaktigt *har* sammanbott. I sammanhanget är det också viktigt att säkerställa den medföljande partens avsikt att sammanbo med den biståndsberättigade på det särskilda boendet. Den medflyttande har rätt att provbo i tre månader och kan därefter slutgiltigt bestämma om parboendet.

Beslut om parboende fattas enligt 4 kap. 1 c § SoL.

Hem för vård eller boende (HVB)

För personer med en psykisk funktionsnedsättning, beteendeproblematik och/eller och samsjuklighet med beroende kan biståndsformen HVB beviljas. Ofta sker dessa insatser tillsammans med IFO eller landstinget. Biståndsformen avser en boendeform som i förening med ett boende utför vård (omvårdnad, stöd eller fostran) eller behandling (vanligtvis kopplat till beroende).

En vistelse i ett HVB är enligt lagstiftarens intentioner att betrakta som tillfällig. Syftet är således att förbereda för någon annan boendeform som syftar till ett permanent boende. HVB är dock inte likställigt med särskilda boendeformer enligt 5 kap. 7§ SoL. Hälso- och sjukvårdsansvaret för den som är placerad i ett HVB-hem åligger landstinget.

Särskilt boende för personer med psykisk funktionsnedsättning

Särskilt boende enligt SoL är en biståndsform förbehållen personer som på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring och därigenom behöver ett sådant boende.

När en person med psykisk funktionsnedsättning trots omfattande stöd inte klarar ett eget boende kan en särskild boendeform vara aktuell. Med omfattande stöd avses vanligen behov av omsorgsinsatser hela dygnet. Det är inte funktionsnedsättningen i sig utan det behov av stöd och omsorg, som funktionsnedsättningen orsakar, som är avgörande för rätten till biståndsformen.

Behovet av en särskild boendeform ska bedömas utifrån den enskildes behov men även utifrån övrigt bistånd och med hänsyn till vad som i det enskilda fallet kan betraktas som skälig levnadsnivå.

Beslut

Beslut om särskilt boende och/eller HVB-hem fattas enligt 4 kap. 1 § SoL som ett bistånd för livsföring i övrigt.

Boendekedja

Efter en placering i någon form av särskilt boende eller heldygnsvård kan en person få möjlighet att pröva andra boendeformer. Dessa boendeformer syftar till att stärka den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv. De är kopplade till bistånd i form av boendestöd.

De olika typerna av boendekontrakt som ingår i boendekedjan är:

- Träningslägenhet, där den tecknar ett andrahandskontrakt med SOF. Kontraktet kan inte tas över av den enskilde.
- Försökslägenhet, där den enskilde tecknar ett försöksboendeavtal med HUGE bostäder AB eller annat bostadsbolag. Avtalet kan omvandlas till ett förstahandskontrakt efter minst ett års boende. Försökslägenhet beviljas enligt 4 kap. 2 § SoL.

3.10 Dagverksamhet och daglig sysselsättning

Lagrum: 3 kap 6 § och 4 kap 1 § SoL

Dagverksamhet för äldre personer

Dagverksamhet beviljas med stöd av 4 kap 1 § SoL till personer som bor i eget boende. Syftet med insatsen kan vara att den enskilde ska få träning och aktivering för att bibehålla funktioner. Insatsen kan också ges som en form av avlösning för närstående. Insatsen kan normalt erbjudas dagtid måndag till fredag, insatsen ges vanligtvis vid några tillfällen per vecka. I insatsen ingår omvårdnad och viss hälso- och sjukvård. Dagverksamhet beviljas utifrån den enskildes behov men även utifrån övriga insatser och med hänsyn till vad som i det enskilda fallet kan betraktas som skälig levnadsnivå.

Dagverksamhet för personer med demenssjukdom

För personer med demenssjukdom finns dagverksamhet i särskild form. En förutsättning för att beviljas denna form av insats är att den enskilde har en av läkare utredd och fastställd demenssjukdom.

Träfflokaler för äldre

För äldre personer finns även öppna verksamheter i form av träfflokaler. Deltagande är frivilligt och kräver inte ett biståndsbeslut.

Daglig sysselsättning för personer med psykisk funktionsnedsättning

Daglig sysselsättning kan beviljas personer som har en psykisk funktionsnedsättning. Biståndsformen kan bidra till en struktur på vardagen, en meningsfull sysselsättning eller för att bereda den enskilde möjlighet att komma ut på den skyddade eller öppna arbetsmarknaden. Insatsen ska vara individuellt anpassad.

Daglig sysselsättning kan normalt erbjudas dagtid måndag till fredag. Insatsen utförs i Huddinge kommun av IFO. Daglig sysselsättning beviljas utifrån den enskildes behov men även utifrån övriga insatser och med hänsyn till vad som i det enskilda fallet kan betraktas som skälig levnadsnivå.

Beslut

Beslut om dagverksamhet eller daglig sysselsättning fattas enligt 4 kap. 1 § SoL som ett bistånd för livsföring i övrigt.

Träfflokaler för personer med psykisk funktionsnedsättning

För enskilda med en psykisk funktionsnedsättning finns även öppna verksamheter i form av träfflokaler. Deltagande är frivilligt och kräver inte ett biståndsbeslut.

3.11 Hemvårdsbidrag

Lagrum: 3 kap 6 § och 4 kap 2 § SoL

Hemvårdsbidrag kan utgå till person som av fysiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring och som vårdas av närstående i hemmet. Hemvårdsbidraget är ett skattefritt bidrag som betalas ut till den enskilde (brukaren).

Hemvårdsbidraget kan till viss del kompensera närstående som utför omvårdnad i hemtjänstens ställe. Hemvårdsbidraget baseras på aktuellt behov av omvårdnad i hemmet. Omvårdnadsuppgifterna ska framför allt bestå av hjälp med personlig omvårdnad, till exempel personlig hygien, hjälp med på- och avklädning, hjälp att äta och annat som man normalt inte bistår varandra med i en familj. Hemvårdsbidrag utgår inte för serviceinsatser.

Bidraget är inte att betrakta som ett generellt "vårdbidrag". Bidragets storlek avgörs av den faktiska insatsens storlek. Om ansökan till exempel avser hjälp med dusch tre gånger i veckan, är det omfattningen av denna insats som ska ligga till grund för bidragets storlek.

Hemvårdsbidrag kan i undantagsfall kombineras med hemtjänst, till exempel genom att hemtjänsten utför insatserna under veckan och den anhörige under helgerna. Avgift tas ut för de insatser som utförs av hemtjänsten enligt fastställda omsorgsavgifter i Huddinge.

Hemvårdsbidragets storlek baseras dels på omvårdnadsbehovets omfattning, dels på en procentsats av en tolfedel av prisbasbeloppet. Vid bedömningen räknas enbart de insatser som den enskilde söker hemvårdsbidrag för. Hemvårdsbidraget utgår som ett månadsbidrag och är indelat i fyra klasser grundat på omsorgsnivå. Bidraget innefattar inga sociala förmåner, semesterersättning eller dylikt.

För utbetalning räknas ansökningsmånaden som första månad.

Vid sjukhusvistelse eller vistelse på växelboende eller korttidsboende betalas inte hemvårdsbidrag ut. Hemvårdsbidrag betalas inte ut vid vistelser utomlands. Det är den som erhåller bidraget eller dennes ställföreträdare som är skyldig att meddela förändring.

Hemvårdsbidragets fyra grupper motsvarar tidsmässigt nivåerna i gällande omsorgstaxa:

Grupp 1: Hjälp regelbundet vardagar 30 % av prisbasbeloppet

Grupp 2: Hjälp alla dagar och eller kvällar 60% av prisbasbeloppet

Grupp 3: Hjälp alla tider på dygnet 90 % av prisbasbeloppet

Grupp 4: Kontinuerlig hjälp hela dygnet 120% av prisbasbeloppet

Beslut

~~Beslut om hemvårdsbidrag fattas enligt 4 kap. 2 § SoL.~~

~~I beslutet skrivs endast vilken grupp som beviljats, inte kriterierna.~~

3.12 Turbunden resa

Lagrum: 3 kap 6 § och 4 kap 2 § SoL

Turbunden resa är ett frivilligt kommunalt åtagande enligt 4 kap. 2 § SoL. Resandet är kopplat till ett biståndsbeslut och alltså inte något som den som deltar i daglig verksamhet eller har korttidsvistelse per automatik är berättigad till. Det förutsätts att den enskilde eller dennes företrädare har ansökt om insatsen. Beslut om turbunden resa förutsätter vidare att det också finns beslut om exempelvis korttidsvistelse, korttidstillsyn eller daglig verksamhet/dagverksamhet.

Turbunden resa kan beviljas under förutsättning att behovet inte kan tillgodoses på annat sätt, till exempel genom allmänna kommunikationer, privat resa eller promenad.

Definition

Med turbunden resa avses resa efter i förväg uppgjord slinga mellan bostaden i Huddinge eller det särskilda boendet inom Stockholms län och aktuell verksamhet. Detta innebär att den som reser med turbunden resa inte har möjlighet att påverka resvägen. Turbundna resor genomförs huvudsakligen samordnat, det vill säga tillsammans med andra resenärer.

Beslut

Beslut om turbunden resa fattas som ett individuellt bistånd enligt 4 kap 2 § SoL, bistånd i annan form.

Andra typer av resor

Färdtjänst

Den, som har svårt att åka allmän kollektivtrafik, kan ansöka om färdtjänst. Ansökan handläggs av samhällsvägledare på kommunens servicecenter men beslutet fattas av Region Stockholm. För resor utanför länsgränsen finns riksfärdtjänst.

Färdtjänstresor är aktuella för den enskildes resor till och från till exempel fritidsaktiviteter och till och från verksamhet som anordnas av annan huvudman.

Sjukresa

Den som behöver söka vård och inte kan åka allmän kollektivtrafik kan bli beviljad att åka sjukresa med egen bil, taxi eller specialfordon eller rullstolstaxi, om det finns medicinska skäl. Detta gäller vid vård hos till exempel läkare, sjuksköterska, sjukgymnast, tandläkare, kurator med flera. Det är alltid det medicinska behovet som styr och det är den vårdgivande instansen som fattar beslut om sjukresa.

Vid sjukresa med extra service är föraren behjälplig till lägenhetsdörr och/eller sjukhusets vårdavdelning eller motsvarande.

Insatsen sjukresa och sjukresa med extra service beviljas av Stockholms län landsting.

Resor till och från skola/skolbarnomsorg

Information om skolskjuts finns att läsa på huddinge.se samt i de lokala föreskrifterna för rätt till kostnadsfri skolskjuts (HKF 6410).

4. Stöd och service enligt LSS

4.1 Personkretsbedömning

För att vara berättigad insatser enligt LSS behöver den enskilde tillhöra någon av lagens tre personkretsar. Personkretstillhörighet utreds och bedöms i samband med ansökan om insats. En personkretsbedömning ska alltid göras före beslut om insats fattas enligt LSS.

Personkrets 1 § 1: personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd.

En utvecklingsstörning uppstår i regel under individens utvecklingsperiod, det vill säga före cirka 16 års ålder, och innebär en intellektuell funktionsnedsättning. För att någon ska bedömas ha en utvecklingsstörning krävs en utredning som genomförs av en person med kvalificerad kunskap om funktionsnedsättningen utvecklingsstörning. Det handlar om en diagnos som fastställts efter en utredning av psykolog och/eller läkare.

Autism och autismliknande tillstånd innebär vanligtvis begränsningar i socialt samspel, kommunikation och/eller begränsade upprepade beteenden, intressen och aktiviteter. Det ska ha funnits symtom inom båda områdena före tre års ålder för diagnosen autism. Ofta förekommer olika kombinationer av autism, utvecklingsstörning, epilepsi och syn- eller hörselskador.

För att en person ska omfattas av personkrets 1 § 1 krävs att

- utvecklingsstörningen funnits före cirka 16 års ålder
- diagnosen fastställts genom utredning av behörig psykolog eller behörig läkare
- diagnosen är styrkt i intyg utfärdat av behörig psykolog eller behörig läkare

Personer som uppfyller samtliga kriterier för personkrets 1 § 1 har enligt 7 § rätt till insats enligt 9 § 1-10, i form av särskild service, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt.

Personkrets 1 § 2 Personer med betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.

Till personkrets 1 § 2 hör personer som i vuxen ålder, det vill säga från cirka 16 år, fått en hjärnskada med begåvningsmässig funktionsnedsättning som följd. Utlösande faktorer ska vara sjukdomar av kroppslig art så som tumörer, hjärnblödningar, eller skador som föranletts av yttre våld, till exempel trafikskador.

För att en person ska omfattas av personkrets 1 § 2 krävs att

- hjärnskadan uppkommit i vuxen ålder, det vill säga från cirka 16 års ålder
- skadan innebär en begåvningsmässig funktionsnedsättning
- diagnosen fastställts genom utredning av behörig psykolog eller behörig läkare
- diagnosen är styrkt i intyg utfärdat av behörig psykolog eller behörig läkare

Personer som uppfyller samtliga kriterier för personkrets 1 § 2 har enligt 7 § rätt till insats enligt 9 § 1 -10, i form av särskilt stöd och service, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt.

Personkrets 1 § 3 för att omfattas av personkretsen ska personen ha varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar, som är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service. Samtliga dessa kriterier ska vara uppfyllda.

När det av underlaget i utredningen framgår att den enskilde inte omfattas av personkrets 1 § 1 eller 1 § 2 bör det utredas om den enskilde omfattas av personkrets 1 § 3. Bedömning av om kriterierna för personkrets 1 § 3 är uppfyllda görs utifrån den samlade informationen från till exempel läkarintyg av legitimerad läkare, ADL-bedömning eller dylikt samt information från hembesök och utredning. Vid bedömning av huruvida en person omfattas av personkrets 1 § 3, ska bedömningen inriktas på svårigheter i den dagliga livsföringen. Orsaken till dessa svårigheter är däremot av underordnad betydelse.

För att tillhöra personkrets 1 § 3 ska samtliga nedanstående rekvisit vara uppfyllda.

Funktionsnedsättningen ska

- vara stor, varaktig och inte orsakat av normalt åldrande
- förorsaka betydande svårigheter i den dagliga livsföringen
- föranleda ett omfattande behov av stöd eller service

Med *stort* menas att funktionsnedsättningen ska ha en sådan karaktär att det starkt påverkar flera viktiga livsområden samtidigt. Det gäller till exempel om en person till följd av funktionshinder dagligen är mycket beroende av hjälpmedel och har återkommande behov av annan persons hjälp för den dagliga livsföringen i hemmet, i utbildningssituationen, på arbetet, fritiden, för att förflytta sig, kommunicera och ta emot information.

Varaktig funktionsnedsättning

Med varaktigt menas att funktionsnedsättningen ska vara bestående, det vill säga inte vara av tillfällig eller övergående natur.

Betydande svårigheter

Med betydande svårigheter i den dagliga livsföringen menas att den enskilde inte på egen hand kan klara vardagsrutiner som till exempel hygien, toalettbestyr, påklädning, mathållning, förflyttning inom- och utomhus, sysselsättning och för att utföra nödvändig träning eller behandling. Det kan också innebära att en person inte kan förstå och klara sin ekonomi. Andra svårigheter kan vara att kommunicera. Betydande svårigheter kan också anses föreligga då en person på grund av en funktionsnedsättning löper risk att bli isolerad från andra människor.

Omfattande behov av stöd och service

Med ett omfattande behov av stöd menas att personen ska ha ett återkommande behov av särskilt stöd för att klara funktioner som andra klarar på egen hand. Med återkommande avses att stödbehov föreligger dagligen, i olika situationer och miljöer. Behov av stöd ska uppfattas i vid bemärkelse och avse stöd av olika karaktär.

Personer som anges i 1 § 3 har enligt 7 § rätt till insats enligt 9 § 1-9, i form av särskilt stöd och service, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Personkretsbedömning av små barn

När det gäller små barn med funktionsnedsättning kan det vara svårt att avgöra om det är barnets låga ålder eller funktionsnedsättningen i sig som ligger till grund för hjälpbehovet. I dessa fall får det göras en bedömning av om barnet med stigande ålder kan antas komma att få onormalt stora svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd och service.

Funktionsnedsättning orsakad av missbruk

Om kraven för att omfattas av personkrets 1 § 3 är uppfyllda, omfattas personen med funktionsnedsättning av LSS oavsett om funktionsnedsättningen är en konsekvens av missbruket eller inte. Rätten till hjälp enligt socialtjänstlagen mot själva missbruket kvarstår. För denna typ av insatser ansvarar IFO.

Personer över 65 år

Åldersrelaterade funktionsnedsättningar har ofta ett fortskridande förlopp. Enligt Socialstyrelsens mening bör det vara helt klarlagt av medicinsk expertis att funktionsnedsättningen inte beror på normalt åldrande för att en person över 65 år ska ha rätt till insatser enligt LSS. En medicinsk utredning kan därför vara nödvändig.

Är funktionsnedsättningen icke åldersrelaterad har ofta besvären visat sig eller skadan uppkommit före 65 årsåldern. Observera att särskilda regler gäller för insatsen personlig assistans enligt LSS.

4.2 Personlig assistans

Lagrum: 7 §, 9 § 2 och 9§ a LSS

För rätt till personlig assistans enligt LSS krävs att den enskilde har behov av denna insats för sina grundläggande behov. Med grundläggande behov avses behov av mycket personlig karaktär det vill säga personlig hygien, att äta, att klä sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om personens behov.

Rätt till personlig assistans inkluderar hela hjälpbehovet, även insatser som är av servicekaraktär samt ledsagning.

Kommunens basansvar

Kommunen har ett basansvar för personlig assistans. Kommunen ska ombesörja biträde av personlig assistent eller att ge ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken.

Assistansersättning

Kommunen har hela det ekonomiska ansvaret för assistans avseende de grundläggande behoven upp till 20 timmar per vecka. Då en person begär personlig assistans och de grundläggande behoven överstiger 20 timmar i veckan kan den enskilde ha rätt till statlig assistansersättning, som regleras i 51 kap. socialförsäkringsbalken (SFB). Detta behov ska anmälas till Försäkringskassan (FK). Enligt 15 § 8 LSS kan kommunens handläggare göra en kortfattad behovsanmälan till FK utan att först inhämta den enskildes samtycke utan att därmed bryta mot offentlighets- och sekretesslagen. Den enskilde ska dock alltid informeras innan en sådan anmälan görs.

I avvaktan på beslut från FK kan ett tidsbegränsat beslut fattas (max 6 månader). Antalet timmar i ett sådant beslut bör bedömas med viss restriktivitet. FK ersätter kommunen retroaktivt för kostnaderna vid beslut om personlig assistans över 20 timmar per vecka. Att notera är att beslut fattade enligt SoL inte ersätts retroaktivt av FK.

Förhöjt timbelopp

Om det finns särskilda skäl kan den ersättningsberättigade ansöka hos FK om ett högre timbelopp. Detta gäller oavsett vem som tillhandahåller assistansen. Skäl för ett högre timbelopp kan vara att den enskilde kräver särskilt kvalificerad personal. Prövning av höjd ersättning sker individuellt från fall till fall.

Tillfälligt utökade behov av personlig assistans

Tillfälligt utökade behov definieras i propositionen 1992/93:159 som "behov som tillfälligt uppstår utöver vad som beräknats som assistansersättning, till exempel under en semesterresa".

Den enskilde måste lämna in en ansökan som kommunen utreder i sedvanlig ordning.

Assistansen ska beviljas för hjälp i krävande situationer av personlig karaktär. Det vill säga kriterierna ska vara desamma som vid stadigvarande behov. Om annan utförare än kommunen ska svara för att utföra den tillfälliga utökningen, lämnas ersättning för skäliga kostnader. Inom ramen för de ytterligare timmar som kommunen beviljar ryms även ersättning för assistentens omkostnader. Denna ersättning ska täcka omkostnader för assistenten under den aktuella semesterresan.

Om en person ofta ansöker om tillfälligt utökat behov kan det tyda på att FK i sin bedömning av assistansersättning inte tagit hänsyn till alla förutsägbara och kontinuerliga behov. När det rör sig om en varaktig förändring ska den statliga ersättningen omprövas. Bistånd och förebyggande verksamhet har i dessa fall skyldighet att anmäla det ökade behovet till FK.

Sjukfrånvaro för assistenten

Om en fristående organisation eller den enskilde själv anställt assistenten har assistansanordnaren en skyldighet att också tillhandahålla assistansen om den ordinarie assistenten blir sjuk.

Kommunen kan endast tillhandahålla utförandet av assistansen vid sjukfrånvaro om det föreligger särskilda skäl till det enligt 24 § LSS. Särskilda skäl kan exempelvis vara att assistansen tillhandahålls av ett mycket litet bolag med begränsade resurser.

Ansökan om tillfällig utökning vid ordinarie assistents sjukdom måste begäras av den enskilde enligt 9 § 2 LSS.

Assistansanordnarens skyldighet att tillhandahålla assistans

Assistansanordnaren är skyldig att tillhandahålla all den assistans, för vilken den enskilde har beviljats ekonomiskt stöd enligt 9 § 2 eller assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken. Detta gäller dock inte om tillståndshavaren har särskilda skäl för att inte tillhandahålla all assistans enligt 24 § LSS.

Personlig assistans under vistelse på sjukhus

Den som är beviljad personlig assistans kan ges möjlighet att under viss del av beviljad tid ha med sig sin personlige assistent under sjukhusvistelsen om särskilda skäl föreligger. Detta gäller när personen behöver stöd med att kommunicera som grundläggande behov.

Föräldrar med funktionsnedsättning

Att svara för omvårdnaden av den enskildes barn är i princip inte en arbetsuppgift för den personliga assistenten. Undantag kan göras under spädbarnsåren och då vad gäller den praktiska omvårdnaden.

Hushållsgemenskap

Alla vuxna hushållsmedlemmar har ett gemensamt ansvar för hushållet. Den personliga assistenten ska inte ta över ansvaret från make, maka, sambo eller partner för det gemensamma hushållet. Detta gäller även när det finns vuxna hemmavarande barn.

65 års-gränsen

Personer med pågående insatser enligt 9 § 2 LSS eller assistansersättning enligt SFB som den enskilde ansökt om eller som beviljats före 65 års ålder får behålla insatsen eller ersättningen efter det att de fyllt 65 år.

För rätt till assistans förutsätts att ansökan inkommit senast dagen före 65 -årsdagen och därefter blivit beviljad. Antalet assistanstimmar enligt LSS eller SFB får inte utökas efter det att personen fyllt 65 år. Behovet av ökade insatser efter 65-årsdagen får tillgodoses på annat sätt, till exempel genom insatser enligt SoL.

Omvårdnadsbidrag/merkostnadsersättning vid funktionsnedsättning hos barn eller vuxna - personlig assistans

Statlig ersättning kan utgå i form av omvårdnadsbidrag/merkostnadsersättning vid funktionsnedsättning hos barn eller vuxna enligt 50 kap. socialförsäkringsbalken. Den som har ett barn med funktionsnedsättning och som behöver extra tillsyn eller vård kan ha rätt till omvårdnadsbidrag för sitt merarbete. Barn och vuxna kan även ha rätt till merkostnadsersättning för merkostnader som är kopplade till funktionsnedsättningen. Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning administreras av Försäkringskassan.

Rätten till personlig assistans och assistansersättning går före omvårdnadsbidraget / merkostnadsersättningen såtillvida att ersättningarna kan reduceras när personlig assistans beviljas.

Beslut

Beslut om personlig assistans fattas enligt 9 § 2 LSS.

4.3 Ledsagarservice

Lagrum: 7 § och 9 § p. 3 LSS

Ledsagarservice enligt LSS är en insats som beviljas i syfte att möjliggöra en aktiv fritid utanför hemmet för den enskilde genom att erbjuda stöd till, från och under till exempel kultur- och fritidsaktiviteter och besök hos släkt och vänner. Insatsen kan även tillgodose behov av ledsagning vid exempelvis sjukhusbesök.

Ledsagarservicen ska vara individuellt utformad och ha karaktären av personlig service. Insatsen är dock inte jämförbar med personlig assistans, eftersom varken omvårdnad eller medicinska insatser ingår i ledsagarservice. Insatsen kan ges alla dagar i veckan.

Insatsen beviljas i första hand för återkommande aktiviteter i närmiljön. Vidare kan ledsagning beviljas i samband med en riksfärdstjänstresa för stöd under resan vid behov.

För ungdomar 13 – 17 år, bedöms behovet av ledsagning utifrån vad som kan betraktas som normalt för en ungdom i motsvarande ålder. Hänsyn ska tas till den enskildes behov av att emellanåt göra saker tillsammans med annan vuxen än ens föräldrar, syskon eller andra anhöriga. Om det finns särskilda skäl kan ledsagarservice beviljas till barn yngre än 13 år.

I gruppbostad

Den som bor i gruppbostad ska vanligtvis få sina behov av ledsagning tillgodosedda inom ramen för insatsen gruppbostad. I insatsen gruppbostad ingår ledsagning till aktiviteter som återkommer veckovis eller till semesterresa inom Sverige en gång per år. Finns behov utöver detta, kan ledsagarservice beviljas.

Ledsagarservicens omfattning ska dels bedömas utifrån behov, dels utifrån övriga insatser och med hänsyn till vad som i det enskilda fallet kan bedömas som goda levnadsvillkor. Vid bedömning för barn och unga ska hänsyn tas till vad som är att betrakta som barnets bästa.

Beslut

Insatsen beviljas enligt 9 § 3 LSS. I bedömningen bör anges för vilka aktiviteter som ledsagarservice avses.

4.4 Kontaktperson

Lagrum: 7 § och 9 § 4 LSS

Många personer med funktionsnedsättning har få kontakter vid sidan av sina anhöriga. En stor del saknar gemenskap med andra människor i arbetsliv och på fritiden. Insatsen kontaktperson ska tillgodose behovet av att bryta social isolering samt underlätta till ett mer självständigt liv i samhället.

Kontaktpersonen kan hjälpa till vid deltagande i fritidsaktiviteter och ska kunna ge råd till den enskilde i vardagssituationer som inte är av komplicerad natur. Insatsen ska ses som ett icke professionellt stöd. Insatsen kan beviljas till ungdomar och vuxna oavsett boendeform.

Behov av insatsen kontaktperson enligt LSS ska bedömas utifrån den enskildes behov och utifrån övriga insatser med hänsyn till vad som i det enskilda fallet kan betraktas som goda levnadsvillkor.

Beslut

Insatsen beviljas enligt 9 § 4 LSS.

4.5 Avlösarservice

Lagrum: 7 § och 9 § 5 LSS

Insatsen avser avlösning i det egna hemmet, det vill säga att en person tillfälligt övertar omvårdnaden av en person med funktionsnedsättning från dennes anhöriga. Vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning behöver ofta hjälp med avlösning för att kunna koppla av eller genomföra aktiviteter som barnet med funktionsnedsättning inte deltar i. Insatsen kan även vara en förutsättning för att föräldrarna skall kunna ägna sig åt barnets syskon.

För vuxna personer med funktionsnedsättning som bor tillsammans med sina anhöriga kan avlösarservice innebära en avlastning för anhöriga.

Avlösarservice kan ges såväl som en regelbunden insats som i situationer som inte kan förutses. Insatsen kan utföras dygnet runt.

Insatsen utförs i eller i nära anslutning till hemmet. Vid mer omfattande aktiviteter utanför bostaden kan insatsen ledsagarservice enligt LSS istället vara aktuellt.

Avlösningens omfattning ska dels bedömas utifrån behov men också utifrån övriga insatser och med hänsyn till vad som i det enskilda fallet kan betraktas som goda levnadsvillkor. Vid bedömning för barn och unga ska hänsyn tas till vad som är att betrakta som barnets bästa.

Beslut

Beslut om avlösarservice fattas enligt 9 § 5 LSS.

4.6 Korttidstillsyn för skolungdom över 13 år

Lagrum: 7 § och 9 § 7 LSS

Den ordinarie skolbarnomsorgen i Huddinge kommun omfattar barn och ungdomar från och med förskoleklass till och med månaden efter att barnet fyller 13 år. Detta gäller även barn med funktionsnedsättning. För särskolor i andra kommuner kan andra regler finnas gällande åldersgränsen.

Många ungdomar med funktionsnedsättning som passerat den övre åldersgränsen för skolbarnomsorg och som har förvärvsarbetande (även studerande och aktivt arbetssökande) vårdnadshavare/förälder kan av olika skäl inte klara sig själva före och efter skoldagen samt under skollov. Det är därför nödvändigt att de under sådan tid kan tillförsäkras både en trygg situation och en meningsfull sysselsättning.

Behovet av tillsyn och verksamhet kan vara varierande. Det innebär att tillsynen måste kunna utformas flexibelt och med utrymme för individuella lösningar. Korttidstillsyn kan ges före och efter skolans slut, under skollov och studiedagar till och med sista terminen i (motsvarande) gymnasium. I insatsen korttidstillsyn ingår omvårdnad, till exempel hjälp att sköta hygien, att äta, att klä på sig, att gå och förflytta sig.

Beslut

Beslut om korttidstillsyn för skolungdom över 13 år fattas enligt 9 § 7 LSS.

4.7 Korttidsvistelse

Lagrum: 7 § och 9 § 6 LSS

Syftet med insatsen är att ge den enskilde möjlighet till rekreation och miljöombyte och eller avlösning för anhöriga. Korttidsvistelse kan vara i form av korttidshem, korttidsfamilj eller genom lägervistelse. För barnet/ungdomen ska insatsen tillgodose behov av rekreation och miljöombyte samt ge möjlighet till personlig utveckling.

Korttidsvistelse ska kunna erbjudas som en regelbundet återkommande insats likväl som en lösning vid akuta situationer.

Insatsen kan utföras alla dagar i veckan, dygnet runt. Oavsett hur korttidsvistelsen arrangeras bör, undantaget vid lägervistelse, den enskilde kunna fortsätta med sina dagliga aktiviteter, till exempel daglig verksamhet eller skola.

Det barn eller den ungdom som är beviljad korttidsvistelse under skollov bör inte under samma period vistats i skolbarnomsorgen eller ha korttidstillsyn.

Den enskildes eller en enskild familjs önskemål och behov bör så långt det är möjligt vara avgörande vid val av utformning av korttidsvistelsen. Det är viktigt att understryka att inte varje vistelse utanför det egna hemmet kan utgöra en korttidsvistelse i lagens mening. En förutsättning är att vistelsen utformats i samarbete med kommunen eller förberetts på ett sådant sätt att kommunen som huvudman för insatsen har möjlighet att bära sitt ansvar, se RÅ 2003 ref. 79. Om den enskilde har behov av medicinska omvårdnadsinsatser i samband med korttidsvistelsen måste kommunen samverka med sjukvårdshuvudmannen för att säkerställa den medicinska omvårdnaden.

Korttidsvistelsens omfattning ska dels bedömas utifrån behov men också utifrån övriga insatser och med hänsyn till vad som i det enskilda fallet kan betraktas som goda levnadsvillkor.

Beslut

Beslut om korttidsvistelse fattas enligt 9 § 6 LSS

Avgränsning rehabiliteringsresor

Landstinget kan anordna rehabiliteringsresor eller habiliteringsverksamhet på annan ort under en period. Det är inte en insats som ingår i kommunens skyldigheter enligt SoL eller LSS.

4.8 Daglig verksamhet

Lagrum: 7 § och 9 § 10 LSS

För personer som omfattas av personkrets 1 § 1 eller 1 § 2 som är i yrkesverksam ålder och inte förvärvsarbetar eller utbildar sig har rätt till daglig verksamhet. Uppföljning görs inför 65-årsdagen som är den allmänna pensionsåldern. Om den enskilde vill och behov finns kan han eller hon fortsätta på daglig verksamhet enligt LSS fram till 67 år (yrkesverksam ålder).

Insatsen erbjuds helgfri vardag mellan 8:00–17:00. I insatsen ingår omvårdnad och viss hälso- och sjukvård.

Avgränsning personkrets 1 § 3

Personer som omfattas av personkrets 1 § 3 har inte rätt till daglig verksamhet enligt LSS.

Beslut

Beslut om daglig verksamhet fattas enligt 9 § 10 LSS.

4.9 Bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna

Lagrum: 7 § och 9 § 9 LSS

Bostad med särskild service för vuxna

Vid en ansökan om bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9 LSS görs en bedömning utifrån den enskildes omvårdnads- och tillsynsbehov samt behovet av närhet till en fast personalgrupp som kan ge "dygnet-runt-stöd". Behovet av stöd och service ska vara så pass omfattande att det inte kan tillgodoses genom stöd i eget boende. Bostad med särskild service kan beviljas i form av gruppboende eller serviceboende. I insatsen ingår även ledsagning till, under och från fritidsverksamhet, kulturella aktiviteter och under den enskildes semester.

I en gruppboende finns det en fast personalgrupp som i huvudsak ska täcka den enskildes hela stödbehov. Gruppboendet är ett bostadsalternativ för personer som har ett så omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov att mer eller mindre kontinuerlig närvaro av personal är nödvändig.

En serviceboende består av ett antal lägenheter som har tillgång till ett gemensamt serviceutrymme och en fast personalgrupp. En serviceboende är en mellanform mellan ett eget boende och ett boende i en gruppboende. I en serviceboende ska lägenheterna vara fullvärdiga och dygnet-runt-stöd, utifrån den enskildes behov, erbjuds i den egna lägenheten av en fast personalgrupp.

Annan särskilt anpassad bostad

Med annan särskilt anpassad bostad för vuxna avses en bostad med viss grundanpassning till funktionsnedsättningen men utan fast bemanning. Behovet av stöd kan ges inom ramen för insatser enligt LSS, SoL eller SFB.

Beslut

Beslut om bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna fattas enligt 9 § 9 LSS.

4.10 Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar

Lagrum: 9 § 8 LSS

Grundprincipen är att barn och ungdomar med funktionsnedsättning ska växa upp i sina föräldrahem. Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar som behöver bo utanför familjehemmet kan först komma i fråga om barnet eller ungdomen, trots olika stödinsatser, inte kan bo kvar i föräldrahemmet. Det kan då till exempel handla om barn och ungdomar med omfattande funktionsnedsättningar, det vill säga att omvårdnadsbehovet är av sådan omfattning och art att det kräver särskild omvårdnad, eller för barn och ungdomar som har behov av skolgång på annan ort.

Boende i samband med skolgång

Bostad med särskild service enligt 9 § 8 kan beviljas till barn och ungdomar som på grund av sin funktionsnedsättning har behov av undervisning som inte finns tillgänglig i hemkommunen. För gymnasiestudier på annan ort gäller att ungdomen har blivit antagen till sökt utbildning samt att ungdomen på grund av sin funktionsnedsättning har ett sådant omvårdnadsbehov att han eller hon under sin utbildning utanför hemkommunen endast kan klara detta om han eller hon erhåller denna typ av insats. Behov av bostad med särskild service för barn och ungdomar på grund av skolgång på annan ort gäller dock endast tills skolrätten upphör.

Med familjehem avses i LSS detsamma som i 3 kap. 2 § socialtjänstförordningen (2001:937) (SoF). Insatsen ska utformas så att det ger barnet goda möjligheter att bibehålla en bra kontakt med föräldrar, vårdnadshavare, syskon och vänner.

Beslut

Beslut om insatsen boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför familjehemmet fattas enligt 9 § 8 LSS.

5. Övrig aktuell lagstiftning

5.1 Dokumentation

Handläggning av ärenden enligt SoL och LSS ska dokumenteras enligt 11 kap. 5 § SoL respektive 21a § LSS. Dokumentationen ska utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärenden samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse.

Dokumentationen ska tillgodose flera syften – framförallt är dess syfte att förstärka rättssäkerheten och möjliggöra att den enskilde får insyn i handläggningen. Därutöver är dokumentationen bland annat ett viktigt arbetsredskap i handläggningen och uppföljningen samt en förutsättning för egen- och statlig kontroll av handläggningen.

Alla omständigheter som framkommit i en utredning om den enskilde och som är av betydelse för ärendet ska dokumenteras. Utgångspunkten för omfattningen av dokumentationen är att ny personal ska kunna utföra sina arbetsuppgifter med ledning av de uppgifter, som tidigare har dokumenterats.

Handlingar, som upprättas inom socialtjänsten och som rör enskilda ska innehålla tillräckliga, väsentliga och ändamålsenliga uppgifter. Handlingarna ska vara väl strukturerade och tydligt utformade. Det ska alltid framgå av dokumentationen vad som är faktiska omständigheter i ärendet och vad som är bedömningar. Vidare ska det framgå av handlingen vem som upprättat den samt när den upprättats.

Den enskilde har alltid rätt att ta del av dokumentationen i sin personakt.

5.2 Sekretess

Den som är anställd eller praktiserar inom bistånd och förebyggande verksamhet har tystnadsplikt. Sekretess innebär ett förbud att röja uppgifter vare sig det sker muntligen, skriftligen eller på annat sätt.

Sekretessen inom socialtjänsten råder för uppgifter om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men, enligt 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (OSL).

Sekretess gäller mot närstående, allmänheten och mot andra myndigheter, såsom Försäkringskassan och Polismyndigheten, förutsatt att det inte finns någon sekretessbrytande bestämmelse. Sekretess gäller även mellan olika verksamheter inom Socialförvaltningen. Sekretessen får brytas med stöd av en sekretessbrytande bestämmelse eller efter menprövning. Den enskilde kan även lämna sitt samtycke till att en sekretessbelagd uppgift lämnas ut. Ett sådant samtycke måste alltid dokumenteras på ett betryggande sätt.

5.3. Företrädare för vuxna

Utgångspunkten i ärenden som berör vuxna människor, d.v.s. alla över 18 år, är att den enskilde företräder sig själv.

Den enskilde har alltid rätt att anlita ombud vid kontakt med bistånd och förebyggande verksamhet. Ett ombud kan vara vilken fysisk person som helst som den enskilde utfärdar fullmakt till. Ett ombud ska alltid ha en fullmakt och kunna styrka sin behörighet. En fullmakt kan vara både skriftlig och muntlig. Skriftliga fullmakter rekommenderas, men i de fall en muntlig fullmakt lämnas ska den också alltid dokumenteras. En fullmakt slutar gälla omedelbart om den återkallas av någon av parterna.

Den enskilde kan även utfärda en framtidsfullmakt. En framtidsfullmakt träder i kraft när en fullmaktsgivare på grund av psykisk störning, sjukdom, skada eller liknande förhållande är ur stånd att ha hand om de angelägenheter som fullmakten avser. En framtidsfullmakt måste vara skriftlig och uppfylla de övriga formaliakrav som ställs i lagen.

Enligt bestämmelser om anhörigställföreträdarskap i 17 kap. föräldrabalken har anhöriga, utan att vara ombud eller legal företrädare, lagstöd för att vidta vissa ordinära rättshandlingar med anknytning till den enskilde. Dessa rättshandlingar är dock begränsade och omfattar exempelvis inte rätt att ansöka om särskilt boende. Sekretessregler måste alltid beaktas om en anhörig agerar med stöd av anhörigställföreträdarskap.

Om den enskilde på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person, kan en god man förordnas för denne. Utgångspunkten för godmanskap är att den enskilde samtycker till det.

Om den enskilde på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande är ur stånd att ta hand om sina angelägenheter kan en förvaltare förordnas för denne. Förvaltarskap förutsätter inte den enskildes samtycke, dock får förvaltarskap inte anordnas om den enskilde på ett mindre ingripande sätt kan få hjälp.

5.4 Anmälan om god man eller förvaltare

Enligt 5 kap. 3 § socialtjänstförordningen ska vård- och omsorgsnämnden anmäla till överförmyndarnämnden om den finner att:

1. god man eller förvaltare enligt föräldrabalken bör förordnas för någon,
2. någon inte längre bör ha förvaltare, eller
3. förhållandena talar för att en förälder inte kommer att förvalta sitt barns egendom på ett betryggande sätt.

Överförmyndarnämnden och tingsrätten kan även förelägga vård- och omsorgsnämnden att inkomma med en social utredning när de utreder en persons behov av god man eller förvaltare.

5.5 Rapporteringsskyldighet enligt lex Sarah

Missförhållanden enligt lex Sarah - 14 kap. 3 § SoL och 24b § LSS

Den som uppmärksammar eller får kännedom om missförhållanden eller risk för missförhållanden i den egna verksamheten är skyldig att rapportera detta.

Med missförhållanden menas både handlingar och försummelser som innebär eller har inneburit ett hot mot eller har medfört konsekvenser för enskildas liv, säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa. Med påtaglig risk för missförhållande avses en uppenbar och konkret risk för ett missförhållande. Upprepade händelser som var för sig inte behöver vara missförhållanden kan tillsammans utgöra ett missförhållande.

Missförhållanden som ska rapporteras kan till exempel vara:

- beslut som inte verkställts
- uteblivna insatser
- brister i bemötande

Enligt bestämmelserna om lex Sarah ska:

- personalen genast rapportera missförhållanden till den som bedriver verksamheten
- den som bedriver verksamheten ska utreda och avhjälpa eller undanröja det rapporterade missförhållandet utan dröjsmål
- den som bedriver verksamheten ska, om det visar sig att missförhållandet är allvarligt, snarast anmäla det till Inspektionen för vård och omsorg (IVO)

5.5 Anmälan till Försäkringskassan

Enligt 15§ LSS ska socialnämnden anmäla till Försäkringskassan vid följande tillfällen:

- när någon som har ansökt om biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till sådan assistans enligt 9 § 2 kan antas ha rätt till assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken,
- när någon som får assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken beviljas boende med särskild service, daglig verksamhet, barnomsorg eller någon annan insats som kan påverka behovet av personlig assistans,
- om det finns anledning att anta att assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken används för annat än köp av personlig assistans eller kostnader för personliga assistenter

6. Källhänvisning

De källor som riktlinjerna baseras på:

Författningar

Folkbokföringslagen (1991:481)

Förordning (2011:1163) om statsbidrag för särskilt utbildningsstöd

Förvaltningslag (2017:900) (FL)

Föräldrabalken (1949:381) (FB)

Hälsa- och sjukvårdslagen (1982:763) (HSL)

Kommunallagen (2017:725) (KL)

Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL)

Socialförsäkringsbalken (2010:110) (SFB)

Socialtjänstlagen (2001:453) (SoL)

Socialtjänstförordningen (2001:937) (SoF)

Äktenskapsbalken (1987:230)

Förarbeten

Regeringens proposition 2010/11:49 Ansvarsfördelning mellan bosättningskommun och vistelsekommun

Regeringens proposition 2004/05:39 Kvalitet, dokumentation och anmälningsplikt i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Regeringens proposition 2000/01:80 Ny socialtjänstlag m.m.

Regeringens proposition 1992/93:159 om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Föreskrifter och internationella konventioner

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om bostad med särskild service för vuxna enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS (SOSFS 2002:9)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS (SOSFS 2014:5)

FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (ICRPD)

HKF 6410 Lokala föreskrifter för rätt till kostnadsfri skolskjuts

Dokument som kompletterar riktlinjerna

Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten. Socialstyrelsen (2015)

Artikelnummer 2015-1-10. Modell för samverkan kring barn och unga med funktionsnedsättning och social problematik. Uppföljning september 2012. Social- och äldreomsorgsförvaltningen Huddinge, Huddinge kommun (2012)

Riktlinje – lex Sarah, Social- och äldreomsorgsförvaltningen, Huddinge kommun (2015)

Socialtjänstlagen - en vägledning, Svenska kommunförbundet 1 januari 2002, cirkulärnummer 2001:139